

Rekommendation om användning av de inhemska teckenspråken i statsrådets kommunikation

Innehåll

1	Referensram för rekommendationen	2
1.1	Kartläggning av användarna av teckenspråk i Finland.....	2
1.2	Lagstiftning om användningen av teckenspråk	3
1.3	Tillgänglighet	3
1.4	Statsförvaltningens nuvarande praxis i användningen av teckenspråk.....	4
2	Rekommendation om teckenspråkstolkning vid informationsmöten	5
2.1	Beställning av tolk	5
2.2	Anvisningar till tolkar och talare.....	6
2.3	Marknadsföring av teckenspråkstolkade informationsmöten	6
2.4	Tekniska krav som gäller pressrum.....	7
2.5	Webbsändningar i krissituationer	7
3	Rekommendation om översättning av innehåll på ministeriernas webbplatser till teckenspråk	8
4	Upphandling av tolkning och översättning till teckenspråk	9
5	Sammandrag av remissbehandlingen	10

1 Referensram för rekommendationen

De teckenspråkiga utgör en språklig och kulturell minoritet. Statsrådet är skyldigt att beakta de teckenspråkigas behov att i vissa situationer få information snabbt och direkt från myndigheterna. Det är viktigt att informera på de inhemska teckenspråken till exempel om frågor som gäller de teckenspråkiga och om samhällsliga reformer. Skrivna text ersätter inte teckenspråk. Riksdagens justitieombudsman har i sitt avgörande ([dnr 928/2015, på finska](#)) ägnat uppmärksamhet åt användningen av finskt och finlandssvenskt teckenspråk i Folkpensionsanstaltens information på webben. Tillgång till information på teckenspråk lyfts också fram i justitieministeriets [rekommendation om information på webben](#).

Justitieministeriet har tillsatt [en samarbetsgrupp för teckenspråksfrågor](#), som behandlar statsrådets aktuella frågor som gäller de inhemska teckenspråken och tryggar på så sätt ett smidigt informationsutbyte mellan de viktigaste aktörerna. Därtill följer gruppen hur teckenspråkslagen utfaller och arbetar för att öka olika aktörers medvetenhet om lagens innehåll och tillämpning.

Statsrådet har inte tidigare haft en gemensam anvisning om användningen av teckenspråk i sin kommunikation. Syftet med denna rekommendation är att fastställa enhetliga kriterier för ministerierna när det gäller användningen av teckenspråk i kommunikation. Denna rekommendation som gäller både finskt och finlandssvenskt teckenspråk kompletterar tidigare rekommendationer om statsrådets kommunikation.

1.1 Kartläggning av användarna av teckenspråk i Finland

I Finland används finskt och finlandssvenskt teckenspråk. Finskt teckenspråk är modersmål för cirka 4 000–5 000 döva eller hörselskadade personer. Dessutom använder cirka 6 000–9 000 hörande personer språket som sitt modersmål, andra språk eller främmande språk.

Antalet användare av finlandssvenskt teckenspråk har länge uppskattats till cirka 300, varav hälften är döva. En kartläggning som gjordes 2014–2015 visade emellertid att antalet döva språkanvändare är cirka 90 och att merparten av dem är äldre personer. Det finlandssvenska teckenspråket är således ett särskilt utrotningshotat språk.

Föreningen Finlands Dövblinda rf:s tjänster omfattar sammanlagt cirka 800 dövblinda personer ([RP 294/2014 rd, s. 3., på finska](#)).

Användarna av finskt teckenspråk bor veterligen jämnt över hela landet. Användarna av finlandssvenskt teckenspråk är i regel koncentrerade till det svenskspråkiga kustområdet, framför allt till Österbotten och Nyland. ([Regeringens berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2017, s. 29–30, på finska](#).)

1.2 Lagstiftning om användningen av teckenspråk

Enligt teckenspråkslagen ([359/2015](#)) ska myndigheterna i sin verksamhet främja de teckenspråkigas möjligheter att använda och få information på sitt eget språk.

Bestämmelser om de teckenspråkigas rättigheter finns också i flera andra lagar. I [17 § i grundlagen](#) föreskrivs bland annat om rätten till eget språk och egen kultur. I grundlagen föreskrivs också att rättigheterna för dem som använder teckenspråk samt för dem som på grund av handikapp behöver tolknings- och översättningshjälp ska tryggas genom lag. I flera lagar, bland annat i förvaltningslagen ([434/2003](#)), föreskrivs om ordnande av tolkning för teckenspråkiga. Rätt till tolkning och översättning som ordnas av en myndighet är en viktig del av de språkliga rättigheterna för teckenspråkiga. Vid ordnandet av tolkning för den som använder teckenspråk iakttas lagen om tolkningstjänst för handikappade personer ([133/2010](#)), om den som använder teckenspråk inte får tillräcklig och lämplig tolkning med stöd av någon annan lag.

1.3 Tillgänglighet

Enligt EU:s tillgänglighetsdirektiv ska var och en ha lika möjligheter att använda digitala tjänster ([Europaparlamentets och rådets direktiv 2016/2102 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer](#)). Direktivet gäller bland annat videor och annat innehåll på ministeriernas webbplatser. Däremot gäller direktivet inte direkta videosändningar. Digitala tjänsters tillgänglighet omfattar både teknisk och innehållsmässig tillgänglighet. Tillämpningen av tillgänglighetskraven inleds stegvis den 23 september 2019. Nya webbplatser och webbplatser som grundligt förnyas ska följa tillgänglighetskraven från och med den 23 september 2019, medan gamla webbplatser ska följa dem från och med den 23 september 2020.

Regeringens proposition med förslag till lag om tillhandahållande av digitala tjänster lämnades till riksdagen den 3 maj 2018. Också många andra lagar (bland annat förvaltningslagen, grundlagen, diskrimineringslagen, språklagen och upphandlingslagen) förpliktar att beakta tillgänglighetsaspekter.

1.4 Statsförvaltningens nuvarande praxis i användningen av teckenspråk

För denna rekommendation kartlades vilken praxis aktörer inom statsförvaltningen följer när det gäller kommunikation på teckenspråk. Användningen av de inhemska teckenspråken vid ministerierna varierar från fall till fall. Inrikesministeriet är det enda ministeriet som har utarbetat en skriftlig rekommendation. Denna rekommendation gäller kommunikation i krissituationer. På justitieministeriets webbplats finns bland annat teckenspråkslagen, information om val och dataskydd samt videor om de språkliga rättigheterna översatta till finskt och finlandssvenskt teckenspråk.

Även riksdagen beaktar de teckenspråkiga på olika sätt. [Riksdagens presentationsvideo](#) har översatts till finskt och finlandssvenskt teckenspråk, [en broschyr om grundlagen](#) har översatts till finskt och finlandssvenskt teckenspråk i samarbete med justitieministeriet och frågestunderna i riksdagen tolkas till finskt teckenspråk (Yle TV1).

[Innehållet på Folkpensionsanstaltens webbplats kela.fi](#) är delvis tillgängligt på de båda inhemska teckenspråken. På webbplatsen finns över 100 videor på finskt och finlandssvenskt teckenspråk med grundläggande information om vilka förmåner Folkpensionsanstalten beviljar och hur man ansöker om dessa. Meddelanden om Folkpensionsanstaltens tolktjänst för personer med funktionsnedsättning översätts till både finskt och finlandssvenskt teckenspråk.

2 Rekommendation om teckenspråkstolkning vid informationsmöten

Statsrådet rekommenderar att informationsmöten tolkas åtminstone till finskt teckenspråk då det är fråga om

- en krissituation som gäller medborgarna
- storolyckor
- eventuella terrordåd
- undantagstillstånd på grund av klimat, elnät eller motsvarande orsaker
- en sådan reform som statsrådet inlett eller beslutat om som har betydande inverkan på medborgarnas vardag, i synnerhet vardagen för dem som använder teckenspråk
- statsrådets viktigaste informationsmöten som gäller regeringens verksamhet, till exempel regeringsbildning och eventuella ändringar i regeringsbasen.

Av informationsmötets innehåll ska göras ett sammandrag på finlandssvenskt teckenspråk som publiceras efter mötet. Beroende på situationen ska man dock överväga att tolka informationsmötet till de båda inhemska teckenspråken.

Det som talas vid informationsmötet ska dessutom textas till finska i videoinspelningen. Sammandraget på finlandssvenskt teckenspråk ska textas till svenska.

2.1 Beställning av tolk

Det lönar sig att beställa tolk direkt efter beslut om att ordna ett informationsmöte. Då kan man anlita den tolk/de tolkar som bäst lämpar sig för uppdraget, och tolken/tolkarna hinner förbereda sig för mötet. Mer information om beställning av tolkningstjänster finns i stycke 4 om upphandling.

Det är viktigt att tolken redan på förhand får material för informationsmötet så att hen kan förbereda sig för tolkningsuppdraget. Materialet kan vara till exempel nyckelordslistor, en Powerpointpresentation eller annat material som delas ut vid mötet. Tolken

använder materialet endast för att förbereda sig för tolkningsuppdraget och som stöd under tolkningen. Tolken har tystnadsplikt i allt som gäller uppdraget.

2.2 Anvisningar till tolkar och talare

Före informationsmötet ska man med tolken gå igenom mötets program, talarnas namn och titlar samt hur tolken ska placera sig i förhållande till talaren och kameran. I början av mötet ska ordföranden berätta att mötet tolkas till finskt teckenspråk.

Talarna behöver inte ändra sitt sätt att tala, till exempel tala långsammare, och de bör undvika att läsa från papper. Det är lättast för tolken att tolka naturligt tal. Tolkens arbete underlättas av att talaren tar en tydlig paus efter varje behandlat tema- eller delområde.

Tolken tolkar allt som sägs vid mötet och eventuellt också övriga ljud i rummet. Tolken kan inte låta bli att tolka något ens på begäran.

2.3 Marknadsföring av teckenspråkstolkade informationsmöten

Informationsmöten som ordnas i Statsrådsborgens pressrum kan följas i direktsändning. På statsrådets webbplats läggs också ut en videoinspelning från mötet. Det är viktigt att på förhand i sociala medier göra reklam för informationsmöten som tolkas till finskt teckenspråk i direktsändning. I detta sammanhang ska man också nämna att ett sammandrag på finlandssvenskt teckenspråk publiceras så snart som möjligt efter mötet. Också i den inbjudan som skickas ut till medierna ska det nämnas att mötet tolkas till teckenspråk.

För ministeriernas bruk utarbetas en video som kan användas för att informera om teckenspråkstolkade informationsmöten i sociala medier. Det skapas också en kontaktlista över aktörer som berörs av teckenspråksfrågor, och de får information om kommande informationsmöten via denna lista.

2.4 Tekniska krav som gäller pressrum

För att tolken ska kunna höra talarna så bra som möjligt är det bäst att tolken placeras bredvid talarna eller i samma rum som talarna. En teckenspråkstolkad sändning kan genomföras på två sätt: antingen så att tolken står bredvid talaren och syns i samma bild som talaren, eller så att bilden delas mellan tolken och talaren.

Tolkens ansikte, händer och kroppsrörelser syns bäst mot en nedtonad, helst enfärgad, bakgrund. Det är också viktigt att pressrummet har tillräcklig belysning så att tolkningen syns så bra som möjligt.

I statsrådets kanslis interna anvisning fastställs närmare hur teckenspråkstolkade informationsmöten ska ordnas i statsrådets pressrum.

2.5 Webbsändningar i krissituationer

I krissituationer sänder medierna ofta informationsmöten i direktsändning antingen på tv eller på sin webbplats. Då ligger det på arrangörens ansvar att se till att tolken syns i sändningen.

Om medierna inte ordnar en direkt webbsändning är det arrangören som ansvarar för webbsändningen. Även sociala medier kan användas för att ordna en webbsändning.

Om det inte är möjligt att ordna en webbsändning från informationsmötet, ska arrangören efter mötet spela in ett sammandrag. Detta innebär att huvudtalaren återger mötets viktigaste innehåll och det tolkas till teckenspråk. En videoinspelning av sammandraget läggs upp på arrangörens webbplats.

3 Rekommendation om översättning av innehåll på ministeriernas webbplatser till teckenspråk

Också statsrådets och ministeriernas webbplatser ska betjäna på teckenspråk. Rekommendationen är att följande information på webbplatserna översätts till både finskt och finlandssvenskt teckenspråk:

- grundläggande information om statsrådet och ministerierna
- information om ministeriets förvaltningsområde, uppgifter och ansvarsområden
- information om ministeriets ledning
- kontaktuppgifter för mer information
- information om dataskydd.

Dessutom ska ministerierna överväga om det på webbplatserna finns innehåll som är särskilt viktigt för hörselskadade personer eller personer som använder teckenspråk. På webbplatsen statsrådet.fi skapas en helhet av allt innehåll på de inhemska teckenspråken som finns på ministeriernas webbplatser.

4 Upphandling av tolkning och översättning till teckenspråk

Varje ministerium ansvarar själv för upphandling av och kostnader för tolknings- och översättningstjänster till de inhemska teckenspråken i enlighet med [upphandlingslagen](#) (1397/2016). Om det uppskattade värdet av de upphandlade tolknings- och översättningstjänsterna är över 60 000 euro, ska tjänsterna konkurrensutsättas i enlighet med upphandlingslagen. Om det uppskattade värdet av tjänsterna är över 20 000 euro, ska upphandlingen konkurrensutsättas i enlighet med statsrådets upphandlingsanvisning genom ett förenklat anbudsförfarande där man begär anbud av 3–5 potentiella aktörer. Ministerierna får konkurrensutsätta tolknings- och översättningstjänsterna själva eller bilda en upphandlingsring. Statsrådets gemensamma förfarande för konkurrensutsättning utvärderas sommaren 2019 när man har erfarenhet av tillämpningen av denna rekommendation.

5 Sammandrag av remissbehandlingen

Fritt formulerade yttranden om utkastet till rekommendation begärdes av följande aktörer:

- Finlands Dövas Förbund
- Finlandssvenska teckenspråkiga
- Föreningen Finlands Dövblinda
- Finska Hörselförbundet
- Dövas Servicestiftelse
- Finlands Teckenspråkstolkar
- Tolkverksamhetens samarbetsgrupp
- Tolkjänstproducenterna Inom Teckenspråksbranschen
- Svenska Hörselförbundet
- Jyväskylä universitet
- Diakoniyrkeshögskolans enhet i Åbo
- Humanistiska yrkeshögskolans enheter i Helsingfors och Kuopio
- Hörselskadade Barns Föräldraförbund
- LapCI – Sisäkorvaistutelaisten valtakunnallinen yhdistys

Det önskades också att rekommendationen förmedlas till andra relevanta aktörer. Yttranden om rekommendationen gavs av Finlands Dövas Förbund, Föreningen Finlands Dövblinda, Finska Hörselförbundet, Finlands Teckenspråkstolkar, Jyväskylä universitet, Diakoniyrkeshögskolans enhet i Åbo, Humanistiska yrkeshögskolans enheter i Helsingfors och Kuopio, Hörselskadade Barns Föräldraförbund, Institutet för de inhemska språken och Rundradion.

Rekommendationen välkomnades av dem som gav yttranden och responsen var huvudsakligen positiv. Yttrandena innehöll många anmärkningar och rättelser i fråga om terminologin i rekommendationen. Alla dessa har beaktats i rekommendationen.

I yttrandena lyftes fram två frågor som rekommendationen inte tog ställning till: användningen av finlandssvenskt teckenspråk och skrivtolkning. I responsen framhölls att även användarna av finlandssvenskt teckenspråk har rätt att få information omedelbart och inte bara i sammanfattad form efter informationsmötet. Det föreslogs också att skrivtolkning ska lyftas fram vid sidan av teckenspråkstolkning, eftersom skrivtolkning säkerställer att informationen vid informationsmötena är tillgänglig även för hörselskadade personer och personer som förlorat sin hörsel.

Slutsatsen av denna respons blev att betona att ett sammandrag på finlandssvenskt teckenspråk och en textning till videoinspelningen ska göras så snart som möjligt efter

informationsmötet. Syftet med denna riktlinje är att säkerställa att alla ministerier så snabbt som möjligt börjar tillämpa rekommendationen.

Också vikten av yrkeskunniga tolkar och översättare betonades i yttrandena. Den insamlade responsen kommer att beaktas när kvalitetskraven för statsrådets eventuella gemensamma konkurrensutsättning fastställs.